

RADIOSÄHKÖTTÄJIEN AMMATTIKUNTA SUOMESSA

Helmikuun 5. päivänä tänä vuonna tuli kuluneeksi sata vuotta maailman ensimmäisen hätäsanan lähettämisestä radiosähkötyksellä. Se tapahtui Kuutsalon radioasemalta Suursaaren radioasemalle. Hätäsanan ansiosta jäänmurtaja Jernak pelasti jäälautalla ajelehtineet 50 inkeriläistä kalastajaa.

Uusi viestiväline tarvitsi ammattitaitoiset käyttäjänsä; radiosähköttäjät. Ammattikunta Suomessa on toiminut 80 vuotta. Ammattiliitto Suomen Tietoliikennetekniset ry juhlii tasavuotia marraskuussa.

Radiosähköttäjien koulutus

Kansainvälinen radiosähköttäjäkoulutus alkoi Suomessa syksyllä 1920. Tätä ennen muutama suomalaisen sotilasradiosähköttäjäkoulutuksen saanut oli suorittanut kansainvälisen radiosähköttäjätutkinnon Kööpenhaminan radiokoulussa. Koulutus kesti aluksi muutaman kuukauden, pidentyen lopulta kahteen ja puoleen vuoteen.

Tämän uuden viestikoulutuksen myötä syntyi maahan kokonaan uusi ammattiryhmä; radiosähköttäjät. Ensimmäiset radiosähköttäjät sijoituivat kauppalaivoille ja rannikkoradioasemille; vähitellen radion käytön yleistymisen mukana myös muille sektoreille.

Radiosähköttäjäkoulutuksesta huolehti vuosina 1920-1925 puolustuslaitos; olihan kaikilla oppilailla peruskoulutuksena sotilasradiosähköttäjän tutkinto. Vuodesta 1926 vuoteen 1972 koulutuksen järjestämisestä huolehti puolestaan lennätinlaitos, sittemmin posti- ja lennätinlaitos.

Vuoden 1950 paikkeille asti radiosähköttäjäoppilaat vastasivat itse kaikista kurssikustannuksista; opettajien palkkioista, jne. Vasta 1972 koulutus liitettiin muun ammatillisen koulutuksen yhteyteen; Rauman merenkulkuopistoon. Ruotsinkielinen koulutus alkoi vuonna 1954 Maarianhaminan merenkulkuoppilaitoksessa.

Pääsyvaatimuksena radiosähköttäjäkoulutukseen oli alusta lähtien keskikoulututkinto ja 1950-luvun lopulle asti lisäksi sotilasradiosähköttäjän tutkinto. Kurssille hakeutuvia on ollut niin runsaasti, että keskimäärin kolmannes pääsi koulutukseen. Tästä johtuen koulutusaika voitiin pitää suhteellisen lyhyenä; alun puolesta vuodesta kahteen ja puoleen vuoteen. Tosin liiton kannanottojen mukaan koulutus näytti läpi vuosikymmenien jatkuvasti laahaavan perässä; erityisesti tekniikan kehityksestä johtuen. Sähköttäjähän edusti aluksi myös heikkovirtapuolen ammattilaista.

Teknillisestä kehityksestä johtuen 1970-luvun puolivälissä aloitettiin aiemman koulutuksen saaneiden neljän kuukauden mittaiset täydennyskoulutukset pääasiassa teknillisissä aineissa. Jatkokoulutus lyhyiden tekniikan tehokurssisarjojen muodossa aloitettiin vuonna 1979. Niissä keskityttiin yksinomaan alusten elektronisten radio- ja navigointilaitteiden kunnossapitokoulutukseen erittäin hyvin tuloksin.

Peruskoulutuksen uudistamisessa 1972 kaksivuotiseksi esiintyi ongelmia; opetusaika osoittautui liian lyhyeksi, sitä pidennettiinkin vuonna 1980 puolella vuodella. 1980-luvulla liiton esityksestä koulutus suunniteltiin yhdistettäväksi muun tietoliikenneteknisen koulutuksen yhteyteen; erikoistumiskoulutusjakso olisi järjestetty merenkulkuoppilaitoksissa. Epävarmuus ammatin tulevasta roolista pysäytti hankkeen, eikä erikoistumiskoulutusta - entistä radiosähköttäjäkoulutusta - muutenkaan enää 1990-luvulla järjestetty. Radiosähköttäjät ovat sen jälkeen menestyksellä kouluttautuneet erilaisiin uusiin ammatteihin. Kauppalaivoilla heitä seilaa perämiehinä ja pursereina.

Radiosähköttäjien toimipaikat

Alkuvuosikymmenenä radiosähköttäjiä koulutettiin lähinnä kauppamerenkulun tarpeisiin; kauppalaivoille, rannikkoradioasemille ja jäänmurtajiin. Sittemmin radiosähköttäjien hoitama kansainvälinen radioliikenne laajeni lentokoneisiin ja lennonjohtoon, sääpalveluun, poliisi-radioliikenteeseen, ulkoasianhallintoon, erilaiseen tutkimustoimintaan, ym.

Laivaradiosähköttäjien työpaikat lisääntyivät sitä mukaa kuin aluksiin asennettiin radioasemia. Enimmillään niitä oli 1980-vuoden tienoilla; noin 250 jäsenellä oli työpaikka kauppalaivastossa.

Merenkukkuhallituksen myönnettyä kansainvälisten radioturvallisuusmääräysten edellyttämästä pakollisesta radiosähkötysasemasta yleisen erivapauden ammattiliiton jyrkistä toimista huolimatta 1980-luvun lopulla, alkoivat laivatyöpaikat tästä johtuen nopeasti vähetä. Vuoden 1994 tilastojen mukaan suomalaississa aluksissa palveli noin kymmentä miestyövuotta vastaava määrä radiosähköttäjiä. Lisäksi muutama kymmenen oli jatkokoulutettu perämiehiksi, ja osa toimi muissa merimiesammateissa.

Lentokoneissa toimineet kansainväliset radiosähköttäjät siirtyivät vähitellen hoitamaan Helsingin olympialaisten aikaan käynnistetyn lennonjohtotoiminnan tehtäviä ja koulutus eriytyi myöhemmin radiosähköttäjäkoulutuksesta.

Rannikkoradioliikennettä hoidettiin viidellä radioasemalla; Kotka, Helsinki, Hanko, Maarianhamina ja Vaasa. Tehtävät sisälsivät sekä turvallisuus- ja hätäradioliikenteen että kaupallisen liikenteen.

Posti- ja lennätinlaitoksen muututtua liikelaitokseksi 1990-luvun alussa ei sen toimenkuvaan ja tehtäviin katsottu soveltuvan ihmishengen turvaamiseksi merellä tarkoitetun kansainvälisen hätä- ja turvallisuusradio-, eli rannikkoradiotoiminnan ylläpitäminen. Säästösten muutoksella vastuu hätäradio-toiminnasta siirrettiinkin merenkululaitokselle vuonna 1991.

Pli:n liikelaitostumisesta ja rannikkoradioiden maksullisen käsivälitteisen radioliikenteen supistumisesta johtuen Kotkan, Vaasan ja Hangon - yöaikaan myös Maarianhaminan - rannikkoradiot kauko-ohjattiin Helsinkiin ja paikallinen pärvystys lopetettiin; aiheuttaen työpaikkojen menetyksiä. Palveluksessa olleet radiosähköttäjät osittain sijoitettiin uusiin tehtäviin ja tehtiin eläkejärjestelyjä. Viimeisenä suljettiin Helsingin rannikkoradio vuoden 2000 alusta lähtien.

Merenkululaitokselle kuuluvan kansainvälisen hätäradiotoiminnan velvoitteiden hoitamisesta on vastannut Nauvon Pärnäisiin 1992 rakennetun Turun meriliikennekeskuksen yhteydessä toimiva uusi rannikkoradioasema; Turku Radio. Turku Radion henkilöstöksi siirtyi sopimuksesta jäänmurtajien radiosähköttäjiä.

Poliisiradiotoiminnassa radiosähköttäjien toimenkuvat muutettiin 1990-luvun alussa radioliikenteestä atk-tehtäviin ja muodostavat nykyään poliisin viesti- ja atk-toiminnan perusryhmän. Rajavartiolaikoksessa kansainvälisen radiosähköttäjäpätevyyden omaavat liiton jäsenet hoitavat meripelastustehtäviä, ja ilmatieteen laitoksessa atk-teknisiä tehtäviä.

Radiosähköttäjät ovat merimiesammatin päätettyään sijoittuneet varsin hyvin muuhun työelämään, yleensä tietoteknisiin tehtäviin, ja myös huomattavassa määrin jatkaneet opintojaan. Kansainvälinen radiosähköttäjätkinto on perinteisesti ollut hyvä pohja jatko-opinnoille.

Radiosähköttäjä-nimike on vielä virkanimikkeenä käytössä jäänmurtajissa. Muualla se on muutettu kutakin tehtävää vastaavaksi. Alusta lähtien maassamme käytössä säilynyt radiosähköttäjänimike saattoi erityisesti kauppalaivoissa antaa puutteellisen kuvan sähköttäjän monipuolisista tehtävistä. Sähköttäjän käyttämät viestivälineet kehittyivät vuosikymmenien aikana kipinälähettimestä satelliittiterminalleihin; nimike säilyi entisenä. Nimike sinänsä on kunniakas, eikä siinä ole mitään vikaa.

Edunvalvonta ja ammattiliiton perustaminen

Ensimmäisen kansainvälisen radiosähköttäjäkurssin oppilaat pohtivat tulevaa ammatillista asemaansa ja tulivat yksimielisesti siihen tulokseen, että hajalleen eri työpaikkoihin sijoittuva ammattikunta tarvitsee oman etujärjestön; kukin yksinään ei pärjää, eikä kokonaan uuden ammattiryhmän edunvalvontaa ole uskomisen muiden varaan.

Kurssilaiset päättivätkin yksimielisesti marraskuun 21. päivänä 1920 kokouksessaan perustaa Suomen Radiosähköttäjäliiton. Kaikki ensimmäisen kurssin 32 radiosähköttäjäoppilasta liittyivät heti oman järjestön jäseniksi. Tulevilla radiosähköttäjillä oli näin jo ennen valmistumistaan valmiina oma ammattijärjestö.

Liitto - eli radiosähköttäjäoppilaat - ryhtyi myös heti valmistelemaan työehtosopimusesitystä laivanvarustajille. Sopimus syntyi vain parisen viikkoa kurssin päättymisestä. Liitto toimi alusta pitäen todellisen ammattijärjestön tapaan; omista tavoitteista oltiin tietoisia ja valmiit niiden puolesta myös toimimaan.

Uuden ammattiryhmän sijoittuminen laivayhteisöön ei ollut mutkatonta; esimerkiksi lainsäädännön kannalta: päällystö vai miehistö. Työehtosopimuksiin oli otettava tästä erityinen ehto; radiosähköttäjä luetaan päällystöön kuuluvaksi.

Palkka- ja muista työehdoista liitto joutui useamman vuosikymmenen ajan hakemaan paikkaansa; vasta 1976 sovittiin radiosähköttäjien pakkauksen rinnastamisesta yliperämiehen ja I konemestarin palkkaukseen, rauhoittaen siltä osin tilannetta.

Liiton jäsenyyden ehdoksi perustamiskokouksessa asetettiin kansainvälisen radiosähköttäjätutkinto. Liiton jäsenmäärä kasvoi näin samassa tahdissa kuin mitä radiosähköttäjiä koulutuksesta valmistui. Kaikkiaan 80 vuoden aikana kansainvälisen tutkinnon on suorittanut noin 1700 radiosähköttäjää.

Vuonna 1986 liiton nimi muutettiin nykyiseksi. Samassa yhteydessä tarkistettiin myös jäsenyysehtoja ajan tasalle. Jäseneksi voidaan nyt hyväksyä tietoliikenneteknisen tai vastaavan erityisteknisen koulutuksen saanut henkilö ja näiden muodostama jäsenyhdistys. Uusia jäseniä onkin tasaisesti liittynyt liittoon ilman erityistä kampanjaa.

Järjestäytymisaste liitossa on aina ollut lähellä 100 %, mikä pienen erityisryhmän edunvalvonnan kannalta on suuri etu, ja toisaalta välttämätöntäkin. Hyvin merkittävää on myöskin jäsenten ns. järjestöuskollisuus; mikä tarkoittaa liiton jäsenyyden säilyttämistä, muille toimialoille tai eläkkeelle siirtymisestä huolimatta.

Liiton jäsenmäärä oli vuonna 1920 32 perustajajäsentä ja kasvoi tasaisesti koulutuksen myötä. Nykyinen kokonaisjäsenmäärä on noin 620 jäsentä ja kasvaa erityisesti tietotekniikan alalla. Suomen Tietoliikennetekniset ry viettää 80-vuotispäiväänsä 21. marraskuuta 2000.